«БЕКІТІЛДІ»
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Бейімбет Майлин ауданының білім бөлімінің
Сапар Ерғалиев атындағы жалпы білім беретін мектебі»
КММ педагогикалық кеңесінің
мәжілісінде
2026 жылғы «31» тамыздағы
№ 1 хаттамамен

төрайымы

Т.Коскадамова

БАҒДАРЛАМА
«Жас географ» үйірмесінің бағдарламасы
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Бейімбет Майлин ауданының білім бөлімінің
Сапар Ерғалиев атындағы жалпы білім беретін мектебі»
КММ-нің
2026-2027 оқу жылына арналған

Аптасына сағат саны: _4__
Жылына сағат саны: _136
Үйірме жетекшісі: Акпанбетова Айдана Кайратовна

2026 жыл

1. **Бағдарламаның жалпы сипаттамасы**

- Нысаналы топ: 5–11 сынып оқушылары
- Оқу жүктемесі: аптасына 4 сағат, жылына 136 сағат
- Іске асыру мерзімі: 2026–2027 оқу жылы
- Өткізілу түрі: сыныптан тыс жұмыс / қосымша білім беру
- Өтетін уақыты: сейсенбі – бейсенбі 15.00-17.00

Үйірме сабақтары барысында оқушылар картамен, компаспен, заманауи геоақпараттық құралдармен жұмыс істеуді үйренеді, туған өлкеміздің географиялық, табиғи және экономикалық ерекшеліктерін зерттейді. Сонымен қатар, оқушылар метеорологиялық бақылаулар жүргізуге, топографиялық пландар сызуға, статистикалық және цифрлық мәліметтерді талдауға дағдыланады. Далалық зерттеулер мен жобалық жұмыстар арқылы олардың критикалық ойлауы, зерттеушілік әлеуеті, командада жұмыс істеу қабілеті дамып, туған жердің табиғатын қорғауға деген отансүйгіштік жауапкершілігі қалыптасады.

2. Бағдарламаның өзектілігі

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың алған теориялық білімін практикада қолдана алуы және цифрлық сауаттылығын арттыру — басты талаптардың бірі. Осы орайда «Жас географ» үйірмесінің өзектілігі келесі факторлармен айқындалады:

Практикалық білімнің жетіспеушілігін толықтыру: Мектептегі география сабағында уақыт шектеулі болғандықтан, картамен, компаспен, метеорологиялық құралдармен жұмыс істеуге және далалық зерттеулерге толық мүмкіндік бола бермейді. Үйірме оқушыларға бұл дағдыларды практикада шыңдауға жағдай жасайды.

Заманауи ГІС-технологияларды меңгеру: Қазіргі география тек қағаз картамен шектелмейді. Оқушылардың Google Earth, электронды карталар және геоақпараттық жүйелермен (ГІС) жұмыс істеуді үйренуі — олардың цифрлық сауаттылығын арттырып, заманауи технологияларды меңгеруіне жол ашады.

Туған өлкеге деген отансүйгіштікті қалыптастыру (Өлкетану): Өз аймағының табиғатын, ресурстарын, экономикалық әлеуетін зерттеу арқылы оқушыларда туған жерге, оның табиғи байлықтарына деген жауапкершілік пен сүйіспеншілік (патриотизм) қалыптасады.

Мамандыққа бағдарлау (Кәсіби бағдар): Үйірме барысында меңгерілген дағдылар оқушылардың болашақта картограф, эколог, геодезист, ГІС-маман, туризм менеджері немесе климатолог сияқты сұранысқа ие заманауи мамандықтарға деген қызығушылығын оятады.

Кешенді (STEM/STEAM) білімді дамыту: География — математика, физика, биология, экология және IT салаларын тоғыстыратын пән. Үйірме оқушылардың аналитикалық ойлауын, себеп-салдарлық байланысты табу және зерттеушілік қабілетін кешенді түрде дамытады.

3. Бағдарламаның мақсаты

5-11 сынып оқушыларының географиялық білімдерін тереңдету арқылы олардың ғылыми дүниетанымын кеңейту; картамен, топографиялық құралдармен және заманауи геоақпараттық жүйелермен (ГІС) жұмыс істеудің практиклық дағдыларын қалыптастыру. Сонымен бірге, туған өлкенің табиғи, демографиялық және экономикалық ерекшеліктерін зерттеу негізінде оқушылардың зерттеушілік, аналитикалық қабілеттерін дамыту, табиғатқа жауапкершілікпен қарайтын экологиялық мәдениеті жоғары және отансүйгіш тұлға қалыптастыру.

Оқушылардың мектептік география курсынан алған білімдерін кеңейту және оларды тұтас ғылыми дүниетаным ретінде қалыптастыру. Жердің табиғи заңдылықтарын, климаттық процестерді, литосфералық және гидросфералық құбылыстардың өзара байланысын тереңірек түсіндіру. Дүниежүзілік географиялық, демографиялық және экономикалық процестердің мәнін ашу.

Оқушыларды картографиялық сауаттылыққа баулу: әртүрлі масштабтағы карталарды оқу, топографиялық пландар сызу және компас пен жергілікті белгілер бойынша бағдарлануды үйрету. Заманауи геоақпараттық жүйелерді (GIS, Google Earth, электронды атластар, навигаторлар) өмірде және зерттеуде еркін қолдану дағдысын дамыту. Далалық жағдайда метеорологиялық және географиялық құрал-жабдықтармен (барометр, курвиметр, термометр, флюгер) жұмыс істеу практикасын меңгерту.

4. Бағдарламаның міндеттері

Үйірменің мақсатына жету үшін келесі **білімдік, дамытушылық, тәрбиелік және қолданбалы/практикалық** міндеттер жүзеге асырылады:

1. Білімдік (оқыту) міндеттері:

- Оқушыларға география ғылымының негізгі ұғымдары, заңдылықтары мен заманауи зерттеу бағыттары туралы тереңдетілген білім беру.
- Топография, картография, метеорология және өлкетану негіздерін меңгерту.
- Туған өлкенің және Қазақстанның географиялық орны, рельефі, климаты, ішкі сулары, топырақ-өсімдік жамылғысы, халық саны мен экономикасы туралы жан-жақты білімді қалыптастыру.
- Географиялық нысандардың өзара байланысын және табиғаттағы процестердің себеп-салдарлық заңдылықтарын түсіндіру.

2. Практикалық және қолданбалы міндеттер:

- **Картографиялық дағдылар:** Әртүрлі мазмұндағы карталарды (топографиялық, физикалық, экономикалық, климаттық) еркін оқуға, шартты белгілерді пайдалануға және топографиялық пландар сызуға үйрету.
- **Аспаптармен жұмыс:** Компас, барометр, термометр, гигрометр, флюгер, курвиметр сияқты географиялық және метеорологиялық құрал-жабдықтарды іс жүзінде қолдануды меңгерту.
- **Бағдарлау:** Жергілікті жерде компас, күн, жұлдыздар және жергілікті белгілер бойынша бағдарлану, азимутты анықтау дағдыларын қалыптастыру.
- **Цифрлық сауаттылық:** Заманауи геоақпараттық жүйелермен (GIS, Google Earth, Yandex Maps, электронды атластар) жұмыс істеп, цифрлық карталар жасауды үйрету.

3. Зерттеушілік және дамытушылық міндеттер:

- Оқушылардың кеңістіктік ойлауын, логикасын, бақылағыштығын, аналитикалық және критикалық қабілеттерін дамыту.
- Статистикалық мәліметтерді, графиктерді, кестелерді, диаграммалар мен климатограммаларды оқу, өңдеу және сараптау дағдыларын дамыту.
- Табиғат құбылыстарына далалық жағдайда бақылау мен зерттеу (экспедиция, экскурсия) жүргізу, үлгілер жинақтау, гипотеза ұсыну және қорытынды жасау қабілеттерін шыңдау.
- Шағын ҒЫБ (ғылыми жоба) жұмыстарын әзірлеу, зерттеу нәтижелерін презентация, видеоролик немесе баяндама түрінде қорғауға баулу.

4. Тәрбиелік және әлеуметтік міндеттер:

- **Отансүйгіштік (патриотизм):** Туған жердің, елдің табиғи ресурстары мен сұлулығын бағалай отырып, бойында ұлттық мақтаныш пен отаншылдық сезімін қалыптастыру.
- **Экологиялық мәдениет:** Табиғатты қорғауға, ресурстарды үнемдеп пайдалануға және қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауға тәрбиелеу.
- **Икемді дағдылар (Soft Skills):** Топта/командада жұмыс істеу, ұйымшылдық, далалық немесе экстремалды жағдайларда тез әрі дұрыс шешім қабылдау, бірін-бірі қолдау сапаларын дамыту.

5. Бағдарламаны іске асыру қағидаттары

«Жас географ» үйірме бағдарламасын іске асыру қағидаттары (принциптері)

Үйірме жұмысын нәтижелі ұйымдастыру және оқушылардың географиялық, зерттеушілік қабілеттерін дамыту келесі педагогикалық қағидаттарға сүйенеді:

- **Ғылымилық қағидаты:** Оқушыларға берілетін географиялық білімнің, карталар мен деректердің заманауи география ғылымының нақты фактілері мен заңдылықтарына сәйкес болуы.
- **Теория мен практиканың байланыстылығы қағидаты:** Сабақта алған білімді практикамен (картамен, компаспен, метеорологиялық аспаптармен жұмыс, ГІС-технологияларды қолдану, далалық зерттеулер) ұштастыру.
- **Өлкетану қағидаты (*«Жақыннан алысқа, белгіліден белгісізге»*):** Оқу-зерттеу жұмыстарын ең алдымен өз мектебінен, ауласынан, ауылынан/қаласынан бастап, кейін облыс, ел және әлем деңгейіне өту.
- **Саналылық пен белсенділік қағидаты:** Оқушылардың дайын ақпаратты тұтынушы емес, зерттеуші, ізденуші ретінде өз бетінше қорытынды жасап, білімді өздігінен меңгеруін қамтамасыз ету.
- **Көрнекілік және цифрландыру қағидаты:** Географиялық нысандар мен құбылыстарды меңгеруде карталарды, глобустарды, коллекцияларды, сондай-ақ заманауи электронды карталарды (Google Earth, ГІС), 3D модельдер мен 3D турларды белсенді пайдалану.
- **Жас және жеке ерекшеліктерді ескеру қағидаты:** 5–9 сынып оқушыларының танымдық қабілеттері мен жас айырмашылықтарын ескере отырып, тапсырмалардың күрделілік деңгейін саралап беру.
- **Сабақтастық пен жүйелілік қағидаты:** Жыл бойы өтілетін 136 сағаттық оқу материалын қарапайымнан күрделіге қарай логикалық тізбекпен меңгерту.
- **Табиғатпен үндестік және экологиялылық қағидаты:** Географиялық зерттеулер кезінде оқушылар бойында табиғатқа зақым келтірмеу, ресурстарды үнемдеу және экологиялық мәдениетті сақтау дағдыларын қалыптастыру.
- **Ұжымдық және ынтымақтастық қағидаты:** Далалық зерттеулер, топографиялық түсірілімдер мен жобалық жұмыстар кезінде оқушылардың топта, командада жұмыс істеуіне, бірін-бірі қолдауына жағдай жасау.

6. Сабақты ұйымдастыру түрлері

Үйірме сабақтары келесі түрде ұйымдастырылады:

- теориялық сабақ;
- практикалық жұмыс;
- зертханалық жұмыс;
- табиғатты бақылау;
- экологиялық экскурсия;
- тәжірибе жасау;
- зерттеу жобасы;
- топтық және жұптық жұмыс;
- пікірталас;
- экологиялық акция;
- шығармашылық жұмыс;
- викторина және экологиялық ойын;
- презентация және жобаларды қорғау.

7. Оқыту әдістері

1. **Түсіндіру әдісі** – экологиялық ұғымдар, табиғи құбылыстар, қоршаған ортаның жағдайы және табиғатты қорғау мәселелері туралы жаңа білімді түсіндіру.
2. **Әңгімелесу және сұрақ-жауап әдісі** – білім алушылардың бұрынғы білімдерін анықтау, ойлау қабілетін дамыту және экологиялық мәселелер бойынша пікір алмасу.
3. **Көрнекілік әдісі** – суреттер, сызбалар, карталар, бейнематериалдар, табиғи үлгілер, гербарийлер және басқа да көрнекі құралдар арқылы оқу материалын меңгерту.
4. **Бақылау әдісі** – табиғи нысандарды, өсімдіктерді, жануарларды, ауа райын, су мен топырақ жағдайын жүйелі түрде бақылау және бақылау нәтижелерін тіркеу.
5. **Практикалық әдіс** – экологиялық тәжірибелер, қарапайым зертханалық жұмыстар, өлшеу, салыстыру, үлгі алу және табиғи нысандарды зерттеу арқылы теориялық білімді бекіту.
6. **Зерттеу әдісі** – белгілі бір экологиялық мәселені анықтау, зерттеу сұрағын қою, болжам жасау, ақпарат жинау, бақылау жүргізу, нәтижелерді талдау және қорытынды жасау.

8. Күтілетін нәтижелер

«Жас географ» үйірмесінің күтілетін нәтижелері

Бағдарламаны (136 сағат) толық меңгеру нәтижесінде 5-11 сынып оқушыларының бойында келесі білім, біліктілік, дағдылар мен тұлғалық сапалар қалыптасады:

1. Пәндік білім мен түсінік (Нені біледі?)

- **Географиялық ұғымдар:** Географиялық заңдылықтарды, топография, картография, метеорология және өлкетану негіздерін терең түсінеді.
- **Туған өлке географиясы:** Өз аймағының (ауыл/қала, облыс) географиялық орнын, рельефін, климатын, ішкі суларын, табиғи ресурстары мен экономикалық әлеуетін біледі.
- **Картография шарттары:** Географиялық және топографиялық карталардың шартты белгілерін, масштабын, координаталық торын таниды.
- **ГІС мен заманауи технологиялар:** Геоақпараттық жүйелердің (ГІС), электронды карталардың, навигациялық жүйелердің (GPS) мүмкіндіктерін біледі.

2. Практикалық дағдылар мен біліктілік (Не істей алады?)

- **Картамен жұмыс:** Әртүрлі масштабтағы және мазмұндағы карталарды (физикалық, климаттық, экономикалық) еркін оқып, талдай алады.
- **Бағдарлау:** Компас, Күн, жұлдыздар және жергілікті белгілер арқылы азимутты анықтап, жергілікті жерде бағдарлана алады.
- **Аспаптарды қолдану:** Метеорологиялық құралдармен (термометр, барометр, гигрометр, флюгер) жұмыс істеп, ауа райына бақылау жүргізеді.
- **Топографиялық пландар сызу:** Жергілікті жердің қарапайым топографиялық план-схемасын сыза алады.
- **Цифрлық карталармен жұмыс:** Google Earth, Yandex Maps сияқты электронды карталардан қажетті географиялық объектілерді тауып, онлайн бағдарламалар арқылы маршруттар құрастырады.

3. Зерттеушілік және аналитикалық дағдылар (Қандай тәсілдерді меңгереді?)

- **Деректерді талдау:** Статистикалық мәліметтерді, кестелерді, графиктер мен климатограммаларды оқып, сараптама жасайды.
- **Далалық зерттеу:** Экскурсия немесе экспедиция кезінде табиғат құбылыстарына бақылау жүргізеді, топырақ, су, өсімдік үлгілерін жинақтайды және сипаттайды.
- **Жобалық жұмыс:** Өлкетанулық немесе географиялық тақырыптарда шағын ғылыми-зерттеу жобаларын дайындап, нәтижесін көпшілік алдында (презентация, баяндама түрінде) қорғай алады.

4. Тұлғалық және әлеуметтік нәтижелер (Қандай сапалар қалыптасады?)

- **Отансүйгіштік (Патриотизм):** Туған жердің табиғаты мен ресурстарын құрметтеп, оның әлеуетін мақтан тутады.
- **Экологиялық мәдениет:** Табиғат ресурстарын үнемді пайдалану, қоршаған ортаға зақым келтірмеу және эко-әдеттерді ұстану қағидаларын бойына сіңіреді.
- **Командалық ынтымақтастық:** Далалық зерттеулерде, топтық жобаларда өзгелермен тиімді қарым-қатынас жасап, шешім қабылдауға дағдыланады.

- **Кәсіби бағдар:** Болашақта картография, геодезия, экология, IT (ГІС), туризм, геология салаларындағы мамандықтарға деген қызығушылығы артады.

«Жас географ» үйірмесінің күнтізбелік-тақырыптық жоспары (136 сағат)

№	Тақырыптар	Сағат саны	Мерзімі
1-модуль Кіріспе: География ғылымы және өлкетану (12 сағат)			
1	Үйірмеге кіріспе. География ғылымының мақсаты мен міндеттері. Техника қауіпсіздігі	2	01.09
2	Географиялық ашылулар тарихы: Ерте дүниеден қазіргі күнге дейін	2	03.09
3	Географиялық зерттеу әдістері: бақылау, сипаттау, салыстыру	2	08.09
4	Өлкетану негіздері. Өз өлкемізді зерттеудің маңызы	2	10.09
5	Географиялық аспаптармен танысу (термометр, барометр, компас, флюгер)	2	15.09
6	*Практикалық жұмыс №1:* Мектеп төңірегіне географиялық бақылау жүргізу	2	17.09
2-модуль Топография және картография негіздері (32 сағат)			
7	Картография ғылымы. Картаның адам өміріндегі маңызы	2	22.09
8	Жергілікті жердің планы және масштаб түрлері	2	24.09
9	Шартты белгілер және олардың классификациясы	2	29.09
10	*Практикалық жұмыс №2:* Мектеп ауласының планын сызу (көз мөлшерімен түсіру)	2	01.10
11	Жерде бағдарлау. Компаспен жұмыс істеу ережелері	2	06.10

№	Тақырыптар	Сағат саны	Мерзімі
12	Азимут түсінігі. Берілген азимут бойынша қозғалу	2	08.10
13	Жергілікті белгілер мен Күн, жұлдыздар бойынша бағдарлау	2	13.10
14	*Практикалық жұмыс №3:* Мектеп ауласында азимут бойынша бағдарлау квесті	2	15.10
15	Географиялық карталар және олардың жіктелуі	2	20.10
16	Глобус — Жердің дәл моделі. Меридиандар мен параллельдер	2	22.10
17	Географиялық координаталар: ендік пен бойлықты анықтау	2	03.11
18	*Практикалық жұмыс №4:* Картадан координаталар мен қашықтықты анықтау	2	05.11
19	Заманауи навигациялық жүйелер (GPS, GLONASS)	2	10.11
20	Геоақпараттық жүйелер (ГІС) туралы түсінік	2	12.11
21	Google Earth және Yandex Maps бағдарламаларымен жұмыс	2	17.11
22	*Практикалық жұмыс №5:* Электронды карта арқылы туристік маршрут құрастыру	2	19.11
3-модуль Жер планетасының табиғат сырлары (36 сағат)			
23	Жердің ішкі құрылысы және литосфера плиталары	2	24.11
24	Таулар мен жазықтардың түзілуі. Рельеф формалары	2	26.11

№	Тақырыптар	Сағат саны	Мерзімі
25	Вулканизм және жер сілкіністері. Сейсмикалық аймақтар	2	01.12
26	Тау жыныстары мен пайдалы қазбалардың коллекциясын зерттеу	2	03.12
27	Атмосфера және оның құрылысы	2	08.12
28	Ауа температурасы, атмосфералық қысым және жел	2	10.12
29	Ауа райын бақылау және метеорологиялық болжам жасау	2	15.12
30	*Практикалық жұмыс №6:* Күндізгі метеорологиялық бақылау күнделігін жүргізу	2	17.12
31	Климат қалыптастырушы факторлар. Дүниежүзілік климаттық белдеулер	2	22.12
32	Гидросфера — Жердің су қабығы. Дүниежүзілік океан	2	24.12
33	Құрлық сулары: өзендер, көлдер, мұздықтар	2	12.01
34	*Практикалық жұмыс №7:* Жергілікті су нысандарының экологиялық жағдайын сипаттау	2	14.01
35	Биосфера — Жердің тіршілік қабығы. Жердегі тіршіліктің таралуы	2	19.01
36	Дүниежүзінің табиғат зоналары мен бірегей экожүйелері	2	21.01
37	Топырақ жамылғысы және оның құнарлылығы	2	26.01
38	Табиғаттағы заттар мен энергияның айналымы	2	28.01
39	Ғаламдық экологиялық мәселелер (климаттың жылынуы, озондардың тесілуі)	2	02.02

№	Тақырыптар	Сағат саны	Мерзімі
40	*Практикалық жұмыс №8:* Табиғатты қорғауға арналған «Жасыл планета» эко-плакатын жасау	2	04.02
4-модуль Туған өлке географиясы және Қазақстан (32 сағат)			
41	Қазақстанның географиялық орны және шекарасы	2	09.02
42	Туған өлкенің (облыстың/ауданның) рельефі мен геологиялық құрылысы	2	11.02
43	Өлкеміздің климаттық ерекшеліктері мен жыл мезгілдері	2	16.02
44	Жергілікті өзен-көлдер және жер асты су ресурстары	2	18.02
45	Туған өлкенің өсімдіктер мен жануарлар дүниесі	2	23.02
46	Қазақстанның «Қызыл кітабы» және аймақтық қорықтар	2	25.02
47	*Практикалық жұмыс №9:* Өлкедегі сирек кездесетін өсімдіктер гербариін жасау	2	02.03
48	Туған өлкенің табиғи ресурстары (пайдалы қазбалар, топырақ, су)	2	04.03
49	Өлкеміздің халық саны, ұлттық құрамы және орналасуы	2	09.03
50	Өңірдің өнеркәсібі мен ауыл шаруашылығының дамуы	2	11.03
51	Туған өлкедегі туризм және экологиялық бағдарлар	2	16.03
52	*Практикалық жұмыс №10:* Өңірдің туристік паспортын/картасын әзірлеу	2	18.03

№	Тақырыптар	Сағат саны	Мерзімі
53	Жергілікті жердің экологиялық проблемалары және оларды шешу жолдары	2	30.03
54	Дүниежүзі елдері мен мәдениеттерінің алуантүрлілігі	2	01.04
55	Әлемнің ғажайып табиғи және тарихи нысандарына виртуалды саяхат	2	06.04
56	Танымдық гео-викторина: «Дүниежүзі географиясының білгірлері»	2	08.04
5-модуль Далалық зерттеулер мен Ғылыми жобалар (24 сағат)			
57	Географиялық зерттеу жобасының тақырыбын таңдау және мақсатын белгілеу	2	13.04
58	Ақпарат жинау, статистикалық және тарихи деректермен жұмыс	2	15.04
59	Далалық экспедиция: жергілікті жерде бақылаулар жүргізу және фото-фиксация	2	20.04
60	Жинақталған материалдарды сараптау, графиктер мен диаграммалар құрастыру	2	22.04
61	*Практикалық жұмыс №11:* Ғылыми жобаны ресімдеу және презентация әзірлеу	2	27.04
62	Жоба нәтижелерін ұжымда талқылау және алдын ала қорғау	2	29.04
63	Тақырыптық географиялық көрме ұйымдастыру (карталар, коллекциялар)	2	04.05
64	«Жас географ» ғылыми-практикалық конференциясы (жобаларды қорғау)	2	06.05
65	Географиялық олимпиада/интеллектуалды турнир өткізу	2	11.05
66	Далалық саяхат-экскурсия (жақын маңдағы табиғи немесе тарихи нысанға)	2	13.04

№	Тақырыптар	Сағат саны	Мерзімі
67	Жыл бойы жасалған жұмыстарды қорытындылау, оқушыларды марапаттау	2	18.05
68	Қорытынды рефлексия. Болашақ географиялық зерттеулерге жоспар құру	2	20.05
Барлығы		**136 сағат**	

Оқушылардың тізімі

№	Оқушының аты – жөні	Сынып
1	Бахытжанова Азиза	5
2	Ақпанбет Қайсар	6
3	Назарбаева Дияна	6
4	Жақан Аяулым	6
5	Шамғын Айша	7
6	Жетписов Бекзат	7
7	Бектасов Даниал	9
8	Бахытжанов Дархан	9
9	Мухамбетова Бану	10
10	Кадыров Алдияр	11